

Пархоменко Наталія Олександрівна
Пархомено Наталья Александровна
Parkhomenko Nataliia Oleksandrivna
кандидат економічних наук, доцент,

доцент кафедри міжнародного бізнесу та економічного аналізу,
Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця
parkhomenko.na28@gmail.com

ІНСТРУМЕНТАРІЙ ОЦІНЮВАННЯ МАСШТАБІВ ТІНЬОВОЇ ЕКОНОМІКИ ЯК ІНДИКАТОРИ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ

Обґрунтовано доцільність оцінювання масштабів тіньової економіки як складової забезпечення економічної безпеки держави. Наведена характеристика та аналіз основних методів оцінювання масштабів тіньової економіки. Визначено найбільш дієві методи оцінювання рівня та масштабів тіньової економіки в країнах світу та Україні.

Обоснована целесообразность оценки масштабов теневой экономики как составляющей обеспечения экономической безопасности государства. Приведена характеристика и анализ основных методов оценки масштабов теневой экономики. Определены наиболее эффективные методы оценки уровня и масштабов теневой экономики в странах мира и Украине.

The expediency of estimating the scale of the shadow economy as an integral part of ensuring the economic security of the state is substantiated. The characteristics of the main methods of estimating the scale of the shadow economy are presented. The most effective methods for assessing the level and extent of the shadow economy in the countries of the world and Ukraine are determined.

Ключові слова: тіньова економіка, методи оцінювання масштабів тіньової економіки, економічна безпека держави.

Ключевые слова: теневая экономика, методы оценки масштабов теневой экономики, экономическая безопасность государства.

Key words: shadow economy, methods of estimating the scale of the shadow economy, economic security of the state.

Детінізація економіки та забезпечення економічної безпеки виступають і з пріоритетних напрямів співробітництва країн світу та України. Але проведення необхідних заходів, спрямованих на зменшення масштабів тіньової економіки є неефективним без достовірного оцінювання розмірів цього явища. Саме тому проблеми визначення дієвих інструментаріїв оцінювання масштабів тіньової економіки щодо забезпечення економічної безпеки держави набувають актуальності в сучасних умовах.

Масштаби тіньової економіки зумовлюють пошук ефективних методів та інструментів її оцінки. Тіньову економіку проблематично оцінювати. Деякі методи дозволяють визначити приблизні масштаби, проте жоден з них не дає стовідсоткового результату [1]. Оцінювання масштабів тіньової економіки важливе для аналізу розвитку економіки і формування державної економічної політики. Основним інструментарієм оцінювання макроекономічних показників є Система національних рахунків, але вона лише декларує необхідність обліку тіньової економіки. Основні методи оцінювання масштабів тіньової економіки поділяють на дві групи мікрометоди та макрометоди [2]. Мікрометоди оцінювання масштабів тіньової економіки [3], припускають застосування інформації спеціальних обстежень, опитувань, перевірок і їх аналізу для виявлення розбіжностей між доходами і витратами окремих груп платників податків, а також для характеристики окремих аспектів тіньової діяльності або для її оцінки по певній групі економічних одиниць. Тобто це група методів ,що несе інформацію про не задекларований дохід. Недоліком цієї групи методів є те, що оцінка розмірів та масштабів тіньової економіки є суб'єктивною. Макрометоди оцінювання розмірів тіньової економіки, засновано переважно на макроекономічних показниках офіційної статистики, матеріалах податкових і фінансових органів. Так, метод розбіжностей заснований на порівнянні ВВП розрахованого як сума всіх доходів, із ВВП, розрахованим як сума всіх видатків. Метод, заснований на розрахунках показників зайнятості, ґрунтується на розбіжності між фактичним і офіційно зареєстрованим рівнями зайнятості. Метод м'якого моделювання пов'язаний з виділенням сукупності факторів, що

визначають тіньову економіку, спрямований на розрахунок її відносних обсягів. Монетарні методи полягають у припущенні про те, що при здійсненні угод у тіньовій економіці віддають перевагу готівці, щоб уникнути уваги з боку податкових органів.

Отже, слід зазначити, що розглянуті методи дають можливість кількісного оцінювання рівня тіньової економіки. Кожен з методів має свої недоліки та переваги, жоден з них не є універсальним. Одним з найбільш поширених методів оцінювання тіньової економіки є MIMIC-метод, який спрямовано не тільки на визначення рівня тіньової економіки, а й моделювання її впливу на соціально-економічну ситуацію в країні. Тіньова сфера охоплює діяльність, яка проводиться поза офіційним контролем і правовою регламентацією з приховуванням її параметрів від правоохоронних і контролюючих органів, а також діяльність, яка спрямована на одержання економічної вигоди у формі присвоєння економічних благ, прав на економічні блага, доходів від нееквівалентного збільшення економічних можливостей, зниження витрат і рівня ризику при здійсненні операцій. Для оцінювання масштабів тіньової складової доцільно використовувати обліково-статистичні методи; методи м'якого моделювання через вибір чинників, які визначають тіньову економіку; структурні методи; експертні методи; методи відкритої перевірки; економіко-правові та змішані методи.

Література:

1. Smith Ph. Assessing the Size of the Underground Economy: [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.statcan.gc.ca/pub/13-604-m/13-604-m1994028-eng.pdf>
2. Семібратова Я.Г. Методи оцінки тіньової економіки України / Я.Г. Семібратова, Г.Ф. Іванченко: [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/10958/198.pdf>
3. Хом'як К.А. Методика дослідження рівня тіньової економіки та аналіз її масштабів / К.А. Хом'як: [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://global-national.in.ua/archive/12-2016/37.pdf>

